

СИТУАТИВНІСТЬ І ДИНАМІКА ПОБУТУВАННЯ ФОЛЬКЛОРНОЇ ПРОЗИ В РЕГІОНІ КАРПАТ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 2(32) 2014
УДК 398 (477.8)

Сенько І.М. Ситуативність і динаміка побутування фольклорної прози в регіоні Карпат; 14 стор.; кількість бібліографічних джерел – 22; мова – українська.

Анотація. У статті розглядаються ситуації (у майстерні, кузні, млині, під час відпочинку робітників, біля нічної ватри пастухів, у дорозі, в лікарні, в'язниці і т.д.), коли в процесі невимушеного спілкування використовуються жанри фольклорної прози.

Ключові слова: функції фольклору, спілкування людей, фольклорна проза, казки, легенди, перекази, анекдоти, притчі, оповідачі.

Фольклор як явище української національної культури сформувався і живе в широкому народному середовищі, виконує «комунікативні, пізнавальні, побутові, практичні та інші функції» [14, с.6]. У нашій статті «Побутування народної прози в регіоні Карпат» [див.: 15] розглянуто, як у XIX-XX століттях передавалися фольклорні багатства українців-русинів Карпат по вертикалі (від батьків до дітей у батьківській хаті) та по горизонталі (від сусіда до сусіда на традиційних вечорницях, під час скування пир'я та лушніня кукурудзи), які оповідальні жанри були пріоритетними при використанні фольклору з комунікативною метою повчати, інформувати чи розважати. Продовжуємо характеристику ситуативного використання фольклорної прози українців Карпат як форми задоволення їх природної потреби у самовираженні й спілкуванні.

Збирачі усної народної творчості в регіоні Карпат (Володимир Гнатюк, Петро Лінтур, Михайло Гиряк та інші), записуючи фольклорні тексти із вуст оповідачів, цікавилися й тим, де і коли виникає потреба у спілкуванні з використанням жанрів народної прози. Володимир Гнатюк від селянина Михайла Пустая записав цікаву билицю «Як Кудлош Янош був псом», яку казкар для «достовірності» стилізував як розповідь колесаря Яноша Кудлоша допитливому мисливцеві про свою «пригоду» – перетворення у пса мстивою дружиною: «Кудлош Янош колеса багрить, мірять і притинать, по єдної слово ягрови повідать: «Муй любий пане! Я добрі газдовав. Мав-йим воли і корову, файной польо і служницю, жону шумну і слугу шумного...» [3, с.290]. Казкар реалістично передав, як у **майстерні стельмаха** одночасно можна майструвати

і спілкуватися із відвідувачем, розповідаючи йому фольклорний твір.

Відомий український казкознавець Петро Лінтур у часи колгоспного ладу в селі Дротинці Виноградівського району на Закарпатті зустрівся з дуже цікавим фактом: колгоспники, коли в **складському приміщенні** сортували листя тютюну (не така важка, як одноманітна робота), запрошували туди казкаря Михайла Гандеру, щоб їм розповідав казки, бо з його жартами працювалося без втоми [див.: 8, с.262].

В автобіографічному оповіданні «У столярні», що має підзаголовок «Із моїх споминів», Іван Франко, згадуючи шкільні роки, коли в Дрогобичі квартирував у столярні, досить детально передав зміст розмов майстрів у вільний час. Мешкаючи в **столярні**, вони після роботи згадували різні бувальщини, особливо любив оповідати пан Станіслав вечором «по фаєранті», коли майстер виходив до цехової господи, старший челядник ішов додому: «Тоді ми три: пан Станіслав, термінатор Ясько і я, сідали на лавочці коло печі або на верстатах і починалася безконечна розмова. Ті два, міщухи, розпитували мене про село та сільське життя, а я знов розвішував вуха, слухаючи їх оповідань, жартів, вигадок та дотепів. Найбільше імпонували мені, недосвідченому ще школяреві, ті чисто школярські штучки та дотепи, яких багато знав пан Станіслав... Мушу сказати, що пан Станіслав, хоч любив дотепи, не мав у собі ані тіні цинізму, оповідав усе весело та живо, але ніколи безсоромно, і загалом поводився як чоловік поважний... Такий сам поважний, хоч веселий тон панував у столярні в часі роботи, особливо в присутності майстра. Один із старших челядників, здається, по прізвищу Чемеринський, що називав себе

«меблевим столяром», любив оповідати давні цехові історії» [21, с.205].

При вивченні судової справи Михайла Ревти, якого у березні 1948 року в Ужгороді за три політичні анекдоти [див.: 16, с.122-123] було засуджено до позбавлення волі строком на 8 років, з'ясовано, що обмінюватися фольклором можна і під час роботи в **палітурній майстерні**. В ордері на арешт Ревти від 6 лютого 1948 року у вину йому поставлено: «Ревта... 27 січня 1948 року у майстерні розповідав антирадянські анекдоти, при цьому дискредитував вождя ВКП(б) і радянський лад» [5, арк. 2]. На допиті підсудний оправдувався: «... та хочу заявити органам слідства, що я не сам придумав ті анекдоти, котрі розповсюджував серед населення, а чув їх від інших» [5, арк. 24].

У Карпатах традиційно різноманітними розповідями супроводжувалось очікування групою людей обслуговування в **кузні, млині чи олійниці**. Репертуар розповідей у кузні в другій половині XIX століття з достатньою повнотою охарактеризував Іван Франко в автобіографічному оповіданні «У кузні», в якому йдеться про батька письменника. Виокремимо із твору тільки ті рядки, як мають пряме відношення до нашої теми: «Коли батьків вербель, виграний молотом по ковалі, залунав по слободі, починали звичайно сходитися сусіди... Йшлося до коваля, як у гості, як до сусіди, а не як до ремісника... При більшій компанії, при веселих розмовах та чарці горілки йому робилося найліпше... В кузні йдуть розмови. Сусіди розповідають сільські новини: хто що чув у громадським уряді, що бачив на торзі в Дрогобичі, що розповідав мандрований жебручий дід... Раз зведена на дороге загальних тем та оповідань розмова йшла живо. Охочих слухати було багато, та були між нашими сусідами й незвичайні майстри-оповідачі. Сипались анекдоти, спомини з давніших літ, про Кошутську війну, про тісні роки, про мандрівки наших селян на Поділля в службу або на Покуття та на Буковину за кукурудзою» [20, с. 189-192].

І в млинах та олійницях, поки вони за часів колгоспного ладу не позакривалися, переповідали також різні чутки, згадували цікаві бувальщини.

Потреба у спілкуванні з метою «заповнити час» цікавими розповідями здавна і досить часто виникала на селі при умовах **випасання** гуртом **худоби на толоці (вигоні)**. Михайло Соломон із закарпатського села Ворочева, що на Перечинщині, згадуючи 8 липня 1991 року двох казкарів села – Пилипа Опаленика і Федора Васильчака, розповів про те, як вони в 1920-1930-х роках передавали свій репертуар малим пастухам: «У нас був старий дід, кликали го Гнаткув Федір. Писався Васильчак. Кіть ся старі походили, то знав усякі історії говорити. І Рінчаків Пилип знав приказки. Їх знали із коровами загнати. Діти корови завертали, а вни

казки говорили, Гнаткув Федір і Рінчакув Пилип» (наш запис).

На Пряшівщині фольклорист Михайло Гиряк записав у 1975 році спогад казкаря Івана Питляничча із села Велика Поляна в Старинській долині про ситуативне використання фольклору при спілкуванні **біля ватри**, коли **випасали коней ніччю**: «Або коні водили на нуч. Та при коньох тьж приповідки повідали собі. О страшках повідали, де пуджать. А потому вже дівкы ся пхали до середини, бо на краю вже нікотра спати не хотіла. Або меншый дїтвак котрый був, та лем ся пхав до середини, міджи старших» [2, с.477].

Так саме різні оповіді як фольклорну складову комунікації можна почути **біля ватри у вівчарській колибі**. Михайло Коцюбинський у повісті «Тіні забутих предків» (1911), створеній на основі зібраних на Гуцульщині достовірних етнографічних матеріалів, звернув увагу на те, що в середовищі вівчарів під час літування овець на полонині побутують бувальщини: «Вечорами біля стаї палали вогні. Вівчарі, зібравшись до купи, згоднілі за літо без «челядини», вели безконечні масні розмови. Їх регіт покривав навіть сонні зітхання худоби» [10, с.292]. І чеський письменник Іван Ольбрахт, збираючи матеріали для роману «Микола Шугай, розбійник» (1933), побував у вівчарській колибі, почув там демонологічну оповідь про невразливість Шугая, якою й почав роман (глава «Колиба над Голятином»). У нарисі «Опришки» письменник зробив наголос на достовірності фольклорної джерельної бази роману: «А на полонині над Голятином при вечірній ватрі один вівчар розказав мені справжню легенду про Миколу Шугая – майже готовий художній твір» [11, с.245].

Такі ж умови підштовхували до використання фольклору для «коротання часу» **під час нічлігів** у колибі лісорубів, в пелевні під час жнивування, під оборогом на віддалених сіножаттях, у мисливській зимарці, **біля ватри** під час нічної рибалки чи на туристському бівуаці. Ситуація біля нічної ватри спонукає пригадувати як демонологічні оповіді, так і цікаві бувальщини та інші жанри неказкової прози. У 1920-1930-х роках бригади лісорубів іноді до свого складу включали талановитих оповідачів, щоб ті в колибі чи бараці вечорами «казкували». Від знаного на Закарпатті діалектолога Василя Івановича Добоша (1924-2001) записано у вересні 1993 року спогад про початок ним трудової діяльності в бригаді лісорубів, до складу якої входив і повар-казкар: «То було в кінці тридцятих років, я був ще хлопчуком і поїхав з лісорубами на Мораву. Жили ми в колибі. З лісорубами був старий дід, він їм варив їсти, а я йому помагав – дрова носив, воду. Коли повечеряємо, дід починав розповідати казки. Розповідав і звідав: «Ци спите?» – і доки хтось озивався, розповідав» (наш запис). В цьому контексті цікавий лист казкаря Михайла Галиці до Петра Лінтура, яким

той запрошував фольклориста приїхати в село Дулове на Тячівщині, щоб записати його репертуар: «Пишу Вам, товаришу Петре Васильовичу, що я такі казки годен казати, що ще ніхто ніколи в житті не казан – дуже красні і довгі. Я стільки наказав би, що май велика книга була б, як Трифологіонер. Знаю й красні співанки. Та хотів би, щоб по Закарпаттю пішло моє ім 'я, щоб ще мої старі знайомі вандрівники споминали за мене та й молодь. Мене знають многи закарпатці, і галичани, і коломийські гуцули. Котрий ще із старих людей жис, спом 'янув би за Галицю Михайла, які я деколи ім казки казав і співанки співав. Здорові читайте. Буду від Вас чекати отвіт. 17 лютого 1962 р. Галиця Михайло Михайлович» [1, с.324].

Зафіксовано нічне спілкування **біля ватри**, яку запалюють **на цвинтарі чи біля церкви у передвеликодню суботу**, чекаючи півночі, коли дзвони звіщать: Христос воскрес! Еміліян Фалудій-Фотул у етнографічному нарисі «Великдень в Мараморощині» писав у 1921 році: «Убравшись в нову одержу, вийшов газда із синами із хати і зайшли невдовзі на цвинтар. Коло запаленої ватри було лиш трос-четверо хлопців, котрі розклали огонь. А як дим попойшов понад дуби, а потому майже понад ціле село, із кожної сторони стали прибувати хлопці... А як весело коло огня! Молоді і старі доокола позасідають, оповідають, казкують і фіглюють, очікуючи нетерпеливо півночі» [19, с.50]. Наші спостереження у верховинському селі Келечині на Закарпатті у 1950-1956 роках дають підставу уточнити репертуар оповідачів біля ватри у великодню ніч: розповідають в основному легенди про Христа.

У наш час ситуація для використання фольклору з комунікативною метою виникає під час **нічного чергування** групи людей (чергові міліційної дільниці, команда пожежників, чергові «швидкої допомоги»). За час очікування виклику здебільшого розповідають анекдоти, цікаві бувальщини.

Здавна люд збирався в громадських місцях: **біля церкви** (до початку богослужіння або після богослужіння), **у корчмі, біля сільського магазину, у сільському клубі** (до початку кіносеансу). Звично розповідають новини, чутки, згадують цікаві бувальщини. У судових справах Бейли Козьми із Великої Бігані та Тібора Годора із Яворова Закарпатської області, яких у радянський час було репресовано за «поширення політичних анекдотів» фігурують сільради як одне із місць поширення цього жанру народної творчості [див.:16, с.121]. Свідки у справі Бейли Козьми стверджували: «Знаю про те, що розповідати анекдоти Козьма дуже любить і має їх у запасі цілу серію, при нагоді розповідає їх жителям села»; «На початку цього року (1950. – І.С.) у приміщенні сільради Варга розповів мені один вульгарний анекдот і в кінці заявив, що йому цей анекдот розповідав Козьма» [4, арк. 41, 42]. Із вуст Тібора Годора

слідчий записав «визнання»: «Так, я знаю багато анекдотів, які розповідав односельцям. У лютому 1957 року вечером, в приміщенні сільради с.Яворово секретарю сільради Б.Ш. і механіку колгоспу Г.Ш. я прочитав записаний у мене на аркушику анекдот про те, як команда Угорщини і СРСР грали в футбол. Коли замість Надя Імре поставили Кадара Яноша, 150 тисяч глядачів покинули стадіон. Зміст цього анекдота в тому, що після того, як Надя Імре вийшов із складу уряду і новий уряд очолив Кадар Янош, 150 тисяч угорців втекли за кордон» [6, арк. 15]. На допиті Тібор Годор визнав, що анекдот про державного діяча Угорщини Яноша Кадара «почув біля клубу у с.Яворово», антиколгоспний анекдот «розповідав у буфеті с.Яворово», а також «на колгоспній фермі», у різний час «в кінці 1956 року розповідав анекдоти працюючим там» [6, арк. 15, 17, 22]. Захищаючися, Годор говорив: «Всі анекдоти я розказував без всякої мети, тільки щоб розсмішити компанію. Їх я не видумав сам, а чув від інших громадян, а також від самих угорців, які розказували анекдоти про свою державу, так чому ж я їх не міг розказувати» [6, арк. 162].

Для обміну фольклорними багатствами використовується і **час перепочинку** людей, які працюють колективно на картоплезбиранні, сінокосах, на будівництві. Іван Писанюк із Ростік, що на Гуцульщині, інформував збирача усної народної творчості І.Волошинського в 1911 році про одне із джерел його оповідального репертуару: «Я робив храм, йик то в нас кажут, та й чоловік ішов, а я его закликав; та й ми балакали і зійшли аж на гроші, та й він каже: «Е, то пусте! И я, – каже він, – був найшов гроші, але то пусте, що з них? Я мусив їх віднести назад, бо мені жінка ослабла...» [7, с. 192]. Цей спогад Писанюка передував його розповіді билиці про чисті і нечисті скарби.

У збирацькій практиці фольклориста Петра Лінтура був також один випадок, коли під час обідньої перерви на будівництві хати він від казкаря Івана Лазаря у селі Макарові, що на Мукачівщині, записав 11 фольклорних творів. Це було 9 липня 1967 р. Ось як було записано анекдотичну історію емігрантів у Америку: «За обідом говорили про се, про те, і один із майстрів сказав, що його знайомий єврей виїжджає до Америки. «Як там буде матися, я вам розповім одну притчу, – сказав Іван Лазар. – Чув я її у 1930 році». Обід закінчився, всі курці почали курити, а казкаря почав розповідати: «Був один єврей Струльо. Зібрався він в Америку на заробітки. Зманив з собою і сусіда Івана...» [8, с. 458].

Коротили дорогу **розповідями**, долаючи її **пішки чи на возі**. Василь Стефанік в «Автобіографії» (1926) згадував, як у гімназійні роки їхали із Лесем Мартовичем возом на станцію в Залучу і як Мартович ляжав билицями возія Проця: «Був вечір, і Мартович, як все, почав шукати теми до веселої розмови. Розказував Процеві, що мій

батько, який цілком певно мав приятеля чорта, дав мені маленького чортика, щоби мені послуговував та помагав вчитися та учителів обдурювати. Цілу дорогу Мартович дуже детально описував Процеві характер, натуру і заняття малого чортика через ділий день і ніч. Весело було з Мартовичем, як все, та так ми підїхали до Прута вже начею, щоби переїхати брід. Та тут Проць заявив нам рішучо, що як ми оба перед ним не перехрестимося, і то три рази, то він не поїде в воду. Мартович ревів з радості, і ми мусили хреститися. То вже всі наші товариші в Коломиї знали на свою радість, як ми переходили Прут» [17, с.228].

У наш час технічних можливостей фіксується обмін фольклорними багатствами під час поїздки в автобусі, поїзді, під час чекання на автобусній зупинці, на вокзалі. У судовій справі Бейли Козьми із закарпатського села Велика Бігань (20 серпня 1950 року Закарпатським обласним судом за розповідь антирадянських анекдотів був засуджений на 10 років позбавлення волі) зафіксовано факт обміну анекдотами усього між двома співрозмовниками під час очікування поїзда: «Коли ми підійшли до станції і стали на мостіку в очікуванні поїзда, – зізнавався на допиті підсудний, – Мермелштайн мені розповів один антирадянський анекдот... Після почутого мною анекдота Мермелштайна, я також згадав анекдоти антирадянського змісту, які розповів йому» [4, арк.21, 29-30]. «Поїзд треба було чекати біля 10 хвилин, тому Козьма для розваги, – свідчив Мермелштайн, – розповів мені два анекдоти антирадянського змісту» [4, арк. 50]. Використання анекдотів під час спілкування – дуже поширене явище. Автором цих рядків весною 1991 року під час півгодинної поїздки відомчим автобусом із Ужгорода до дач у Нижньому Солотвині Ужгородського р-ну почуто і записано від учасників цієї поїздки 14 побутових і 5 політичних анекдотів. Із 20 дачників 6 продемонстрували високу майстерність оповідача-анекдотиста.

Вивчення форм побутування фольклору в історичному розвитку показує, що комунікація з використанням казкової і неказкової прози відбувається й у **війську, лікарні, в'язниці**. Діапазон використання фольклорних жанрів вельми широкий – і казки, і билиці, і бувальщини, і анекдоти.

46-річний Микола Кабалуєк із Квасів, що на Рахівщині, у липні 1931 року мовознавцеві Івану Панькевичу, перш ніж розповісти билиця про відьму, назвав, «для достовірності», двох інформаторів-вояків, у чиїх вустах звучала вона: «Мені раз розказував при війську мій оден товариш, що єго няньо приказував, що як служив при війську він у тот час, коли ще служили по шість, по десіт років» [12, с.414]. І фольклорист Іван Хланта, вивчаючи біографію казкаря Івана Каплара із села Колодне (Закарпаття), довідався, що той «навіть коли був у армії, вивчив угорську мову, і хоча й не так добре

володів нею, то й там при будь-якій нагоді розповідав казки» [22, с.122].

На основі спогадів про останні дні казкаря Андрія Калина знаємо, що він розповідав казки хворим у лікарні. Та коли 11 грудня 1979 року любителі казок зайшли до нього в палату, усміхнувся до них: «Круть не круть, а вмирати мусиш. Сьогодні не буду казки розказувати. Сьогодні буду вмирати». Таки того дня й помер [8, с.424]. Розважав казками хворих у лікарні і казкарь Петро Граб із закарпатського села Пузняківці [8, с.457].

Один із записів І.Волошинського (у липні 1911 р. від Антона Трачука із Делешева на Прикарпатті) засвідчує факт, що в'язні, спілкуючись у в'язниці, вели мову про надприродні явища – сферу демонологічних оповідань: «Михайло К. був у Коломиї п'ять місяців у криміналі. З єдним гуцулом розговорили сі, і сказав єму, що в єго домі там діє сі» [7, с.192]. І фольклорист Михайло Гиряк, вивчаючи біографію казкаря Юрія Шамулки (Пряшівщина), виявив випадок поповнення його репертуару під час ув'язнення: коли втік у 1939 році із Чехо-Словаччини в СРСР і місяць сидів у в'язниці у с.Санок на Львівщині разом із закарпатцем Василем Глебою із Липецької Поляни, що на Хустині, від того «засвоїв чи не всі казки свого репертуару» [2, с.361].

Наша сучасність внесла і вносить у фольклорний процес великі зміни. Тепер при спілкуванні в гурті з використанням фольклору домінує анекдот, який дає можливість кожному із співрозмовників продемонструвати своє уміння «пофіглювати» (пожартувати), або розповідь про якусь надзвичайно пригоду (інформаційна функція усної народної творчості в жанрі бувальщини). Для підсилення думки часто використовується притча (дидактична функція фольклору).

Але в умовах загального поширення письменності і підвищення освітнього рівня населення, активного впливу з інформаційною і розважальною функцією преси, радіо, телебачення, кіно, впливу книжки, різних видів професійної культури, що позначається на специфіці побутування фольклору, ще можна спостерегти функціонування народної прози в її традиційних формах – оповідач згадує свій репертуар **на прохання фольклориста, художня самодіяльність** відроджує народні традиції на сцені, перед телевізійною камерою, **екскурсовод** під час екскурсії вводить природно фольклорні зразки в свою розповідь.

Про те, як фольклорист може стимулювати відтворення традиційної форми побутування казки, занотував у щоденнику Петро Лінтур 2 липня 1950 року, коли записував репертуар казкаря Андрія Калина (село Горінчово на Закарпатті): «Гарний сонячний день, неділя напередодні дня Івана Купала. Навколо хати Андрія Степановича зібралось багато людей — дітей, дівчат і парубків, заміжніх жінок з немовлятами на руках, дідів і бабусь. Вони із здивуванням слідували за тим, як

ми фотографували хату, двір, сім'ю казкаря. А Калин, сидючи на дерев'яному стільці у густій тіні під розлогою яблунею, розповідає захоплююче одну казку за другою. Справжнє натхнення поета просвічує на його обличчі. А слухачі з великою зацікавленістю слідкують за його оповіддю, подитячому наївно реагують на вдалі слова його героїв» [8, с.423].

Нами зафіксовано факти демонстрування казкарської майстерності зі сцени: Андрій Калин розповідав свої казки у 1959 році перед студентами філфаку Ужгородського університету, а в 1974 році – на обласному семінарі збирачів народної творчості; у 1990 році на Хустщині проведено районне свято казкарів, присвячене пам'яті Андрія Калина, конкурс на кращого юного казкаря відбувся в клубі села Горінчова; казкарку Катерину Цісарську із прикарпатського села Веренчанка 25 травня 1990 року було запрошено на Міжнародний фестиваль фольклору в Києві, і вона учасникам фестивалю розповіла дві казки із свого репертуару.

В одній із комунікативних форм – спілкування екскурсовода з екскурсантами – фольклор використовується дуже ефективно. Побувавши екскурсантом у Тухольці, Яремчі, Криворівні, на Говерлі, біля Синевирського озера, на руїнах Хустського замку, у санаторії «Карпати», переконався, що екскурсоводи здебільшого поряд із достовірною науковою інформацією передають і фольклорні оцінки деяких фактів, явищ і подій, переповідають топонімічні та історичні перекази, зрідка – легенди. Це задокументували різного роду путівники.

У краєзнавчо-туристському нарисі Я.Тимчишина, М.Савки, П.Тимошенка «Подорож по Львівщині» (Львів, 1967) про маршрут «Полонинами від Славська до Тухлі» читаємо: Ще й тепер можна оглянути котловину з «Кам'яною бабою», урочище Облаз, де, за народними переказами, була перегороджена ріка Опір, що затопила мон-

голів. Цікаво побувати на горі Кичері, де, за народними переказами, поховано Захара Беркута» [18, с.368]. У тім же довіднику в розповіді про гору Парашку процитовано два топонімічні перекази: «Назву гори пов'язують з ім'ям дочки князя Святослава в 1015 році, а тіло її нібито перенесено звідти і поховано вірними ратниками Святослава на горі. В іншій легенді говориться, що Парашка – це була дочка воєводи в Уричі. На Урич напали татари, пограбували замок, а всіх людей, в тому числі надзвичайно гарну дочку воєводи Парашку, взяли з собою. Воєводи в замку на цей час не було. Коли він приїхав зі своїми ратниками і побачив пограбований татарами замок, то надозгнав із своїм загоном татар біля підніжжя цієї гори. Відбулася жорстока битва, під час якої загинула й Парашка. З цього часу і дано назву горі – Парашка» [18, с.342-343].

Або ж путівник В.Кохана «Міжгір'я» (1979): «Синевирське озеро в народі ще називають «Морським оком». Воно знаходиться на висоті 989 метрів над рівнем моря і виникло внаслідок гірського обвалу ще в ті часи, коли закінчувалось гороутворення. Та по-іншому розповідається в легендах. Ось одна з них...» [9, с.19]. Чи путівник М.Ревуцького «Путиля» (1985): «Ви переїхали і другий міст в Усть-Путилі. За 50 метрів ліворуч дороги – скеля, яку називають Кам'яною Багачкою, або ж Заклятою скелею. На Путильщині живе про неї легенда...» [13, с.8]. В обох виданнях подано тексти легенд.

Зібрані факти дають підставу зробити висновок, що фольклор, по-своєму реагуючи на всі прояви суспільного життя, видозмінюється у своєму розвитку, трансформуються форми його побутування, одні жанри (казка, легенда) йдуть у пасивний запас, другі – актуалізуються (анекдот, бувальщина, притча). Із комунікативною метою жанри казкової і неказкової народної прози використовуються ситуативно при спілкуванні двох і більше співрозмовників, коли ніщо не заважає їх невимушеній розмові.

Література

1. Будівничий культури: збірник матеріалів до 100-річчя від дня народження Петра Лінтура / Упорядник І.М.Сенько. – Ужгород: Карпати, 2010. – 350 с.
2. Гиряк, Михайло. Народна проза Старинської долини / Михайло Гиряк // Науковий збірник Музею української культури в Свиднику. – Пряшів, 1979. – Вип. 9. – Кн. 2. – С.303-617.
3. Гнатюк, Володимир. Казки Закарпаття / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки та словник І.В.Хланти. – Ужгород: Карпати, 2002. – 387 с.
4. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф.2558, оп.1, од. зб.5300.
5. Державний архів Закарпатської області. Ф.2558, оп.1, од. зб.2332.
6. Державний архів Закарпатської області. Ф.2558, оп.1, од. зб.3158.
7. Етнографічний збірник. – Львів, 1912. – Т.34: Знадоби до української демонології / Зібрав Володимир Гнатюк. – 280 с.
8. Зачаровані казкою: українські народні казки Закарпаття в записках П.В.Лінтура / Упорядкування І.М.Сенька та В.В.Лінтур. – Ужгород: Карпати, 1984. – 526 с.
9. Кохан В.І. Міжгір'я: путівник / В.І.Кохан. – Ужгород: Карпати, 1979. – 53 с.
10. Коцюбинський, Михайло. Тіні забутих предків // Коцюбинський, Михайло. Вибрані твори: у 2 т. – К.: ДВХЛ, 1950. – Т.2. – С.273-317.

11. Ольбрахт, Іван. Опришки // Ольбрахт, Іван. Микола Шугай, розбійник: Твори / Іван Ольбрахт; Упоряд. Олекса Васильович Мишанич. – Ужгород: Карпати, 1990. – С.226-250.
12. Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей : З приложенням / Др. Іван Панькевич. – Прага : Orbis, 1938. – 550 с.
13. Ревуцький М.О. Путила: путівник / М.О.Ревуцький. – Ужгород: Карпати, 1985. – 80 с.
14. Руснак І. Є. Український фольклор : навчальний посібник / І. Є. Руснак. – К. : Академія, 2010. – 304 с.
15. Сенько І.М. Побутування народної прози в регіоні Карпат / Іван Сенько // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія; Соціальні комунікації. – Ужгород: Говерла, 2013. – Вип. 2 (30). – С.146-151.
16. Сенько І.М. Репресовані анекдоти // Сенько І.М. Земля з іменем: краєзнавчі студії / Іван Сенько. – Ужгород: Патент, 1998. – С.121-128.
17. Стефаник, Василь. Автобіографія // Стефаник, Василь. Вибране / Василь Стефаник. – Ужгород: Карпати, 1979. – С.227-232.
18. Тимчишин Я. та ін. Подорожі по Львівщині: краєзнавчо-туристський нарис / Я.Тимчишин, М.Савка, П.Тимошенко. – Львів: Каменяр, 1967. – 384 с.
19. Фалудій-Фотул Е. Великдень в Мараморощині / Еміліян Фалудій-Фотул // Віночок. – 1921. – № 4. – С.49-50.
20. Франко І.Я. У кузні (із моїх споминів) // Франко І.Я. Твори: в 20 т. – К.: ДВХЛ, 1951. – Т. 4. – С.187-197.
21. Франко І.Я. У столярні // Франко І.Я. Твори: в 20 т. – К.: ДВХЛ, 1951. – Т. 4. – С.198-214.
22. Хланта І. Мас дар Іван Каплар / Іван Хланта // Тиса. – 1996. – № 1-2. – С.122-123.

Іван Сенько

***СИТУАТИВНОСТЬ И ДИНАМИКА БЫТОВАНИЯ
ФОЛЬКЛОРНОЙ ПРОЗЫ В РЕГИОНЕ КАРПАТ***

Аннотация. В статье рассматриваются ситуации (в мастерской, кузнице, мельнице, во время отдыха рабочих, у ночного костра пастухов, в дороге, в больнице, тюрьме и т.д.), когда в процессе непринужденного общения используются жанры фольклорной прозы.

Ключевые слова: функции фольклора, общение людей, фольклорная проза, сказки, легенды, предания, анекдоты, притчи, рассказчики.

Ivan Senko

***SITUATIONS AND DYNAMICS FUNCTIONING
OF FOLK PROSE IN THE CARPATHIAN REGION***

Summary. The article deals with the situation (in the workshop, smithy, During the rest of employees, at night campfire shepherds, in the way, in the hospital, prison, etc.), when in the process of easy communication are used genres of folk prose.

Key words: functions of folklore, communication between people, folk prose, tales, legends, anecdotes, parables, storytellers.

Стаття надійшла до редакції 24.12.2014 р.

Сенько Іван Михайлович – доцент кафедри російської літератури ДВНЗ «УжНУ».